

TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH VỀ XÓA ĐÓI NGHÈO VÀ SỰ VẬN DỤNG CỦA ĐẢNG TA TRONG THỜI KỲ ĐỔI MỚI

PGS, TS LÊ QUỐC LÝ

Phó Giám đốc Học viện CT-HC
quốc gia Hồ Chí Minh

Nhìn lại chặng đường gần 25 năm đổi mới, đất nước ta đã đạt được nhiều thành tựu to lớn, có ý nghĩa lịch sử. Từ một nền kinh tế nghèo nàn lạc hậu, tốc độ tăng trưởng kinh tế thấp, thu ngân sách không đủ chi và phải dựa vào viện trợ nước ngoài là chính, đã trở thành một nền kinh tế có tốc độ tăng trưởng cao, ổn định trong nhiều năm, thu ngân sách không những đủ chi thường xuyên mà còn tích lũy cho đầu tư phát triển; sản xuất lương thực không những đủ cho nhu cầu sử dụng trong nước, bảo đảm an ninh lương thực quốc gia, mà còn dành một phần khá lớn cho xuất khẩu; đời sống nhân dân được cải thiện rõ rệt và thay đổi về chất, tỷ lệ đói nghèo giảm xuống đáng kể; thế và lực của đất nước đã lớn mạnh không ngừng, uy tín của nước ta trên trường quốc tế đã tăng lên nhiều, tạo thêm những điều kiện, tiền đề thuận lợi để đất nước đẩy nhanh tiến trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa.

Những thành tựu nêu trên là kết quả của sự nỗ lực không ngừng của toàn Đảng, toàn quân và toàn dân trong tổ chức thực hiện thắng lợi đường lối đổi mới đúng đắn phù

hợp sự vận động của thực tiễn khách quan. Đồng thời, đó còn là minh chứng sinh động của việc triển khai có hiệu quả chương trình, mục tiêu của Đảng và Nhà nước ta về xóa đói, giảm nghèo, từng bước cải thiện và nâng cao đời sống nhân dân theo tư tưởng Hồ Chí Minh.

1. Trong những năm tháng cuối thế kỷ XIX đầu thế kỷ XX, tận mắt chứng kiến dân tộc Việt Nam rên xiết dưới ách áp bức, bóc lột tàn bạo của thực dân và phong kiến, Nguyễn Ái Quốc-Hồ Chí Minh, từ rất sớm, đã trăn trở và nuôi chí lớn, khát vọng mãnh liệt cứu nước, cứu dân khỏi thảm cảnh nô lệ. Và để thực hiện ước muốn lớn lao, cháy bỏng ấy, Người quyết chí ra đi tìm đường cứu nước; đến với chủ nghĩa Mác-Lênin, tìm thấy ở chủ nghĩa đó “cái cảm nung” thần kỳ để giải phóng dân tộc, giải phóng giai cấp, giải phóng con người.

Độc lập cho dân tộc, tự do hạnh phúc cho nhân dân đã trở thành mục đích và lẽ sống của Hồ Chí Minh. Sinh thời, Hồ Chí Minh “chỉ có một sự ham muốn, ham muốn tột bậc, là làm sao cho nước ta được hoàn toàn

độc lập, dân ta được hoàn toàn tự do, đồng bào ai cũng có cơm ăn áo mặc, ai cũng được học hành”¹. Suốt cuộc đời, Hồ Chí Minh phấn đấu cho quyền lợi của Tổ quốc, hạnh phúc của nhân dân. Bởi thế, những khi Người phải “ẩn nấp nơi núi non, hoặc ra vào chốn tù tội, xông pha sự hiểm nghèo-là vì mục đích đó”².

Cách mạng Tháng Tám 1945 thành công, nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa ra đời, Đảng ta trở thành Đảng cầm quyền. Trong phiên họp đầu tiên của Chính phủ, khi nêu những nhiệm vụ cấp bách của chính quyền cách mạng, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã coi diệt “giặc đói” cũng quan trọng và cấp bách như diệt “giặc dốt” và “giặc ngoại xâm”. Nói đến giặc, chúng ta ai cũng nghĩ đó phải là kẻ thù hữu hình, là đội quân xâm lược. Điều đó thật hiển nhiên. Nhưng, như Hồ Chí Minh từng chỉ ra, cũng còn một thứ giặc vô hình, trên một chiến trường không có súng đạn, đó là “giặc đói”. Đối với chính quyền cách mạng non trẻ, chống giặc đói trước hết là nhằm giải quyết hậu quả nặng nề do chế độ thực dân, phong kiến để lại, nhưng đây cũng là một biện pháp cấp bách và hữu hiệu để giữ vững và củng cố thành quả cách mạng vừa giành được. Để chống “giặc đói” (đi liền với chống “giặc dốt” và “giặc ngoại xâm”), Hồ Chí Minh đã kêu gọi toàn quốc đồng bào nêu cao truyền thống tốt đẹp của dân tộc “thương người như thể thương thân”, mở cuộc lạc quyền cứu đói. Người nêu rõ: “Lúc chúng ta nâng bát cơm mà ăn, nghĩ đến kẻ đói khổ, chúng ta không khỏi động lòng. Vậy tôi xin

đề nghị với đồng bào cả nước, và tôi xin thực hành trước: *Cứ 10 ngày nhịn ăn một bữa, mỗi tháng nhịn 3 bữa. Đem gạo đó (mỗi bữa một bơ) để cứu dân nghèo*”³. Đồng thời với phong trào “Hũ gạo cứu đói”, để tạo ra cơ sở kinh tế vững chắc giải quyết nạn đói, Người đặc biệt quan tâm đến vấn đề đẩy mạnh tăng gia sản xuất và triệt để tiết kiệm. Hồ Chí Minh đề nghị Hội đồng Chính phủ phát động chiến dịch tăng gia sản xuất. Trong thư Gửi nông gia Việt Nam, Người khẩn thiết kêu gọi: “Tăng gia sản xuất! Tăng gia sản xuất ngay! Tăng gia sản xuất nữa... Đó là cách thiết thực của chúng ta để giữ vững quyền tự do, độc lập”⁴.

Theo Hồ Chí Minh, mọi chủ trương, đường lối, chính sách của Đảng và Nhà nước phải hướng vào phục vụ nhân dân, không ngừng cải thiện và nâng cao đời sống nhân dân: “Chính sách của Đảng và Chính phủ là *phải hết sức chăm nom đến đời sống nhân dân*. Nếu dân đói, Đảng và Chính phủ có lỗi; nếu dân dốt là Đảng và Chính phủ có lỗi; nếu dân ốm là Đảng và Chính phủ có lỗi...Nếu dân đói, rét, dốt, bệnh thì chính sách của ta dù hay mấy cũng không thực hiện được”⁵.

Phát triển con người một cách toàn diện, thỏa mãn những nhu cầu, lợi ích chính đáng của con người theo Hồ Chí Minh điều đó hoàn toàn phù hợp với mục tiêu, lý tưởng của chủ nghĩa xã hội, mang bản chất nhân đạo cộng sản chủ nghĩa. Vì thế cho nên, Người luôn yêu cầu đường lối, chính sách của Đảng và Chính phủ phải làm sao để nhân dân thoát nạn bần cùng, làm cho mọi người có công

ăn, việc làm, được sống ấm no, hạnh phúc. Trong *Di chúc*, Người đã lưu ý: “Đảng phải có kế hoạch thật tốt để phát triển kinh tế và văn hóa, nhằm không ngừng nâng cao đời sống của nhân dân”⁶.

Đấu tranh chống lại nghèo nàn và lạc hậu, là một cuộc chiến đấu “không lờ”, một cuộc đấu tranh khó khăn, phức tạp, lâu dài; cần sự hợp sức, hợp lực của toàn Đảng, toàn dân, như Hồ Chí Minh quan niệm: “...thắng để quốc và phong kiến là tương đối dễ; thắng bản cùng và lạc hậu còn khó hơn nhiều... Hễ còn có một người Việt Nam bị bóc lột, bị nghèo nàn, thì Đảng vẫn đau thương, cho đó là vì mình chưa làm tròn nhiệm vụ”⁷.

Cuộc chiến chống đói nghèo và lạc hậu, theo Hồ Chí Minh, là một triết lý hành động, đậm chất nhân văn, một triết lý phát triển, nhằm mục tiêu giải phóng con người, bảo đảm những quyền cơ bản của con người.

2. Xóa đói, giảm nghèo là một nhiệm vụ đặc biệt quan trọng đối với mỗi quốc gia khi đặt mục tiêu phát triển bền vững. Ở đâu còn bất công, còn đói nghèo thì ở đó chưa thể có sự phát triển bền vững. Đói nghèo làm cho con người khó có khả năng để thực hiện được những hoài bão to lớn. Đói nghèo sẽ làm mất đi hạnh phúc cần có của người dân. Mục tiêu của cách mạng là vì dân, do vậy những thắng lợi của cách mạng sẽ không triệt để nếu người dân vẫn phải sống trong cảnh đói nghèo.

Đói nghèo không thể tồn tại đồng hành với chủ nghĩa xã hội. Xóa đói, giảm nghèo vừa là một đòi hỏi tất yếu khách quan, vừa là

một đòi hỏi tự thân và cấp bách cho sự hình thành và phát triển của chủ nghĩa xã hội.

Thấm nhuần tư tưởng Hồ Chí Minh về xóa đói, nghèo, trong thời kỳ đổi mới, Đảng và Nhà nước ta đã coi vấn đề xóa đói, giảm nghèo là mục tiêu xuyên suốt trong quá trình phát triển kinh tế - xã hội của đất nước. Đại hội VI (1986) của Đảng chỉ rõ, cần phải thể hiện đầy đủ trong thực tế quan điểm về sự thống nhất chính sách kinh tế và chính sách xã hội. Đề cập tới mối quan hệ hữu cơ này trong tiến trình đổi mới, tại Đại hội VIII (1996), Đảng ta nhấn mạnh: “Tăng trưởng kinh tế phải gắn liền với tiến bộ và công bằng xã hội ngay trong từng bước phát triển và trong suốt quá trình phát triển”⁸. Nền kinh tế quốc dân chỉ được coi là phát triển lành mạnh và bền vững khi sự tăng trưởng kinh tế hướng vào mục đích phát triển vì con người, do con người. Để giải quyết hài hòa các vấn đề kinh tế và xã hội, trong đó có vấn đề xóa đói, giảm nghèo, Đảng ta trong suốt tiến trình lãnh đạo công cuộc đổi mới đất nước đã thể hiện nhất quán quan điểm phát triển nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, nhằm khơi dậy và phát huy mọi tiềm lực, nguồn lực của các thành phần, đơn vị kinh tế trong công cuộc xóa đói, giảm nghèo, thực hiện các mục tiêu phát triển. Nghị quyết số 21-NQ/TW - Nghị quyết Hội nghị lần thứ sáu Ban Chấp hành Trung ương khóa X về tiếp tục hoàn thiện thể chế kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa (ngày 30-1-2008) đã ghi: “Phát triển kinh

tế nhiều hình thức sở hữu, nhiều thành phần kinh tế. trong đó kinh tế nhà nước giữ vai trò chủ đạo, kinh tế nhà nước và kinh tế tập thể ngày càng trở thành nền tảng vững chắc của nền kinh tế quốc dân. Khuyến khích làm giàu hợp pháp đi đôi với xóa đói, giảm nghèo; từng bước làm cho mọi thành viên xã hội đều có cuộc sống ấm no, hạnh phúc, thực hiện tiến bộ và công bằng xã hội ngay trong từng bước và từng chính sách phát triển; tăng trưởng kinh tế đi đôi với phát triển văn hóa, y tế, giáo dục, bảo vệ môi trường..., giải quyết tốt các vấn đề xã hội vì mục tiêu phát triển con người”⁹.

Thực hiện những quan điểm của Đảng về phát triển kinh tế gắn liền với chú ý giải quyết các vấn đề xã hội, công tác xóa đói, giảm nghèo được quan tâm và đẩy mạnh trong suốt tiến trình đổi mới đất nước. Xóa đói giảm nghèo đã trở thành một cuộc vận động lớn trong nhân dân từ năm 1992. Năm 1998, Chính phủ đã phê duyệt chương trình mục tiêu quốc gia về xóa đói giảm nghèo. Từ đó đến nay, Đảng và Nhà nước ta đã dành một nguồn lực tài chính to lớn cho công tác xóa đói, giảm nghèo, thể hiện qua nhiều chương trình xóa đói, giảm nghèo, chương trình giải quyết việc làm, các Chương trình 134, 135, 186, 168...; đã phát động Ngày vì người nghèo; các tổ chức chính trị-xã hội giữ vai trò rất tích cực trong việc huy động các nguồn lực, phát triển phong trào, xây dựng chương trình và tổ chức thực hiện xóa đói, giảm nghèo.

Trong gần 25 năm thực hiện đường lối đổi mới, công tác xóa đói, giảm nghèo của Việt Nam đã đạt được những thành tựu vượt bậc; tỷ lệ đói nghèo đã giảm xuống đáng kể. Nếu như năm 1993, tỷ lệ đói nghèo (theo chuẩn mới) còn ở mức khoảng 60% thì đến năm 2009 tỷ lệ này chỉ còn ở mức 12,3%¹⁰. Đây là một thành tựu to lớn, có ý nghĩa rất quan trọng, thể hiện việc thực hiện thắng lợi chiến lược xóa đói, giảm nghèo của Việt Nam và những cam kết thực hiện các mục tiêu phát triển thiên niên kỷ.

Tuy nhiên, công tác xóa đói giảm nghèo đến nay vẫn đang đặt ra những vấn đề cần quan tâm giải quyết. Kết quả xóa đói, giảm nghèo chưa thật vững chắc; nguy cơ tái nghèo, số hộ cận nghèo còn cao; khoảng cách chênh lệch về thu nhập và mức sống giữa các tầng lớp nhân dân, giữa các vùng có xu hướng doãng ra,...

Để thực hiện thật tốt quan điểm xóa đói, giảm nghèo của Hồ Chí Minh, tiếp tục triển khai và thực hiện thắng lợi các chương trình, mục tiêu xóa đói, giảm nghèo trong thời gian tới, trên cơ sở những thành tựu đạt được và những kinh nghiệm quý đã đúc kết trong công tác xóa đói, giảm nghèo cũng như thực hiện chính sách an sinh xã hội thời kỳ đổi mới, cần triển khai sâu rộng và đồng bộ một số giải pháp sau:

Thứ nhất: Coi công tác xóa đói, giảm nghèo là một công việc vừa cấp bách, vừa thường xuyên, liên tục; làm cho mỗi người dân trên mọi miền đất nước hiểu rõ hơn ý nghĩa sâu sắc và to lớn của công tác xóa đói,

giảm nghèo. Đưa công tác này thành một cuộc vận động sâu rộng trong toàn Đảng, toàn dân và toàn quân. Cõi chỉ tiêu xóa đói, giảm nghèo là một trong những thước đo sự phát triển của đất nước và tính đúng đắn của chủ trương, đường lối, chính sách phát triển kinh tế-xã hội.

Thứ hai: Nhà nước cần đầu tư nhiều hơn nữa nguồn lực cho công tác xóa đói, giảm nghèo, bảo đảm tính bền vững trong xóa đói, giảm nghèo. Cõi xóa đói, giảm nghèo không chỉ là công việc của Nhà nước, của các tổ chức chính trị-xã hội, mà phải là của mỗi người dân, của cả cộng đồng.

Thứ ba: Huy động tối đa mọi nguồn lực trong nước và ngoài nước, nguồn lực của mọi tầng lớp xã hội, của mọi thành phần kinh tế để tạo ra sức mạnh tổng hợp trong công tác xóa đói, giảm nghèo.

Thứ tư: Tuyên truyền rộng khắp và xây dựng một niềm tin vượt lên khó khăn và đói nghèo; phải tạo cho người dân một khát khao cháy bỏng thoát khỏi đói nghèo, vươn lên giàu có, xây dựng và hun đúc cho mỗi người dân một khát vọng cháy bỏng làm giàu chính đáng. Tôn vinh những tấm gương điển hình vượt qua đói nghèo, vươn lên thành giàu có.

Thứ năm: Phát động một phong trào rộng khắp trong toàn dân, trên mọi vùng miền của Tổ quốc, bao gồm tất cả các dân tộc anh em trên đất nước ta hăng say tìm tòi, đề xuất sáng kiến, giải pháp xóa đói, giảm nghèo, làm giàu bằng tài năng, trí tuệ và lao động chính đáng của mỗi người.

Xóa đói, giảm nghèo là một trong những chỉ tiêu, thước đo quan trọng cho sự đúng đắn của đường lối, chính sách và giải pháp trong xây dựng và phát triển đất nước. Quán triệt sâu sắc quan điểm xóa đói, nghèo của Hồ Chí Minh, mọi chủ trương, đường lối, chính sách và giải pháp trong xây dựng và phát triển đất nước ở tầm vĩ mô và các biện pháp ở tầm vi mô phải hướng vào việc từng bước đưa lại cuộc sống ấm no hơn, hạnh phúc hơn cho mọi người dân.

Trong không khí toàn Đảng, toàn quân và toàn dân đang ra sức thi đua “Học tập và làm theo tấm gương đạo đức Hồ Chí Minh”, hơn lúc nào hết, tinh thần xóa đói, giảm nghèo, dựng xây đất nước giàu mạnh, phồn vinh, theo lời dạy của Hồ Chí Minh cần tiếp tục được nhận thức sâu sắc, vận dụng sáng tạo, được nâng lên một tầm cao mới.

1, 3, 4. *Hồ Chí Minh Toàn tập*, CTQG, H, 2002, T.4, tr.161, 31, 115.

2, 6. *Sđđ*, T.12, tr.240, 511

5. *Sđđ*, T.7, tr.572

7. *Sđđ*, T.10, tr.4

8. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ VIII*, CTQG, H, 1996, tr.113

9. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Hội nghị lần thứ sáu Ban Chấp hành Trung ương khóa X*, CTQG, H, 2008, tr.139-140

10. Theo Báo cáo của Tổng cục Thống kê, tháng 12-2009.